

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 117. sjednici održanoj 25. marta 2010. godine, donijelo je

ODLUKU

O USVAJANJU SOCIJALNOG AKCIONOG PLANA ZA BOSNU I HERCEGOVINU U VEZI SA MEMORANDUMOM O RAZUMIJEVANJU O SOCIJALNIM PITANJIMA U KONTEKSTU ENERGETSKE ZAJEDNICE

Član 1.
(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom usvaja se Socijalni aktioni plan za Bosnu i Hercegovinu u vezi sa Memorandumom o razumijevanju o socijalnim pitanjima u kontekstu Energetske zajednice koji je dat u prilogu ove Odluke i njen je sastavni dio.

Član 2.
(Stupanje na snagu)

Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH."

VM broj 79/10
25. marta 2010. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Nikola Špirić**, s. r.

SOCIJALNI AKCIONI PLAN ZA BOSNU I HERCEGOVINU

U VEZI MEMORANDUMA O RAZUMIJEVANJU O SOCIJALNIM PITANJIMA U KONTEKSTU ENERGETSKE ZAJEDNICE

Uvodne napomene:

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, (u dalnjem tekstu "Ugovor") potписан je 25. oktobra 2005. godine, a na snagu je stupio 1. jula 2006. godine. Ugovor omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu u kojem efektivno učestvuju 34 strane: 27 zemalja članica Evropske unije, te Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK - Kosovo. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine donijelo je 27. jula 2006. godine Odluku o ratificiranju Ugovora o uspostavi Energetske zajednice ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 9/06).

Osnovni ciljevi Ugovora su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira, te tržišnog prostora koji osigurava pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, Ugovor omogućava i razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom, te poboljšanje stanja u životnoj sredini uz primjenu energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije.

Zaključivanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regiona se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po

standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To će se postići postepenim preuzimanjem dijelova tzv. *acquis communautaire*-a (pravnog naslijeda) EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i propisa EU koji se odnose na energiju, zaštitu okoliša i konkurenčiju.

Imajući u vidu socijalnu dimenziju stvaranja unutrašnjeg tržišta energije, zemlje potpisnice Ugovora o uspostavi Energetske zajednice su 18. oktobra 2007. godine u Beču potpisale i Memorandum o razumijevanju o socijalnim pitanjima u kontekstu Energetske zajednice (u dalnjem tekstu "Memorandum").

Navedeni dokumenti usvojeni su uz saglasnost Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Memorandom, Bosna i Hercegovina je u obavezi da identificira pristup rješavanju socijalnih pitanja u okviru njegovog konteksta, te da je u tom smislu u uskoj saradnji sa socijalnim partnerima, izradi Socijalni akcioni plan.

Energetski i socijalni sektor u Bosni i Hercegovini su u nadležnosti njenih entiteta i Brčko Distrikta.

Nadležnosti u socijalnom sektoru, odnosno u oblastima rada i zapošljavanja, socijalne zaštite i zdravstva, koje su implicirane rješavanjem socijalnih pitanja u kontekstu Energetske zajednice u Federaciji Bosne i Hercegovine podijeljene su između Federacije, kantona i općina. Zakonodavna nadležnost u Federaciji Bosne i Hercegovine podijeljena je između Federacije i kantona, a operativne nadležnosti situirane su na nivou kantona i općina. U Republici Srpskoj zakonodavna nadležnost u socijalnom sektoru je na nivou Republike, dok su operativne nadležnosti podijeljene između entiteta i općina. U Brčko Distriktu nadležnosti u ovoj oblasti su na nivou Distrikta, odnosno u operativnom smislu na nivou Vlade Brčko Distrikta. Na državnom nivou, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine u socijalnom sektoru, odnosno u oblastima socijalne zaštite, rada i zdravstva ima koordinirajuću ulogu.

Nadležna institucija na državnom nivou za pitanja energetike je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, a na nivou entiteta to su Ministarstvo energije, rudarstva i industrije Federacije Bosne i Hercegovine i Ministarstvo privrede, energetike i razvoja Republike Srpske. Dominantni subjekti u djelatnosti snabdijevanja električnom energijom u Bosni i Hercegovini su: Elektroprivreda Bosne i Hercegovine, Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg-Bosne i Elektroprivreda Republike Srpske.

Na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine poslove iz oblasti energetskog sektora obavlja JP "KOMUNALNO" D.O.O. Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, preduzeće koje se bavi poslovima nabavke, distribucije i snabdijevanja kupaca električnom energijom. Zakon o električnoj energiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, kao pozitivno pravo Distrikta, uspostavlja pravila za proizvodnju i distribuciju električne energije na prostoru Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i domaće trgovine u ime Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Navedenim zakonom utvrđeni su uvjeti potrebnii za racionalan i ekonomičan razvoj djelatnosti proizvodnje i distribucije električne energije na prostoru Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, ali i stvoreni uvjeti za život i rad, jer se zasniva na općeprihvaćenim međunarodnim standardima na polju električne energije i teži da promovira postepenu liberalizaciju tržišta električne energije.

Polazeći dakle od ustavne podjele nadležnosti, kao i činjenice da su i drugi društveni subjekti zainteresirani za operacionalizaciju obaveza koje proizilaze iz Memoranduma, odnosno osiguranja zaštite najugroženijih kupaca energenata, te rješavanja drugih pitanja vezanih za provođenje Memoranduma, aktivnosti izrade i implementacije Socijalnog akcionog plana mogu se uspešno realizirati samo sinergijskim djelovanjem

svih relevantnih subjekata u ambijentu socijalnog partnerstva i demonstriranja socijalno odgovornog društva i države.

Shodno pomenutom, a cijeneći obaveze Bosne i Hercegovine koje proizilaze iz Memoranduma, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine formiralo je Radnu grupu za izradu Socijalnog akcionog plana za Bosnu i Hercegovinu u kojoj su zastupljeni predstavnici državnih i entitetskih ministarstava sa resornom nadležnosti u oblastima rada, socijalne politike, energetike i zdravstva, Državne regulatorne komisije za električnu energiju, predstavnici Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, kao i reprezentativni predstavnici sindikata, poslodavaca i potrošača.

Cilj akcionog plana:

Identificirati harmonizirane, konzistentne, usmjerene i provodive aktivnosti, mjere i preporuke za zaštitu socijalno ugroženih kategorija kupaca energenata, socijalno zbrinjavanje potencijalnog viška zaposlenih i poboljšanja uvjeta rada i zaštite na radu u energetskom sektoru, te unapređenja socijalnog partnerstva.

Situaciona analiza:

Prestrukturiranje energetskog sektora i razvojne projekcije u ovoj oblasti u Bosni i Hercegovini moguće su prvenstveno u uvjetima realne - tržišne ekonomije. Prestrukturiranje elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine je u toku i odvija se prema entitetskim Akcionim planovima za prestrukturiranje i privatizaciju usvojenim u 2003. godini. Centralna aktivnost u ovim planovima je razdvajanje djelatnosti u tri javna elektroprivredna preduzeća: Elektroprivreda Bosne i Hercegovine, Elektroprivreda Republike Srpske i Elektroprivreda Hrvatske Zajednice Herceg-Bosne, te uspostava tržišnih odnosa. Prema ovim planovima vlade entiteta su se obavezale da će uraditi analizu i modalitete rješavanja socijalne komponente prestrukturiranja sektora. Republika Srpska je u potpunosti implementirala Akcioni plan za prestrukturiranje elektroenergetskog sektora, te usvojila Program zaštite socijalno ugroženih potrošača električne energije, dok je u Federaciji Bosne i Hercegovine u toku pravno razdvajanje djelatnosti distribucije i proizvodnje električne energije.

U smislu navedenog nužan je dalji aktivni odnos u pravcu liberalizacije i svođenja cijena energenata na tržišne vrijednosti, postizanja platežne discipline, prestruktuiranja, modernizacije i optimizacije proizvodnje u energetskom sektoru, kao i drugih aktivnosti koje bi dale pozitivne impulse razvoju ovog sektora, koji je ključni ulazni elemenat ekonomskog razvoja Bosne i Hercegovine. Distorzija cijena energenata, a posebno cijene električne energije, koja je znatno ispod tržišnih vrijednosti, negativno se odražava na energetski sektor u smislu gubitaka, niske profitabilnosti, smanjene reproduktivne sposobnosti i uopće zaostajanja u razvoju.

U Bosni i Hercegovini tržište električne energije nije dovoljno razvijeno. Od ukupno 1,3 miliona kupaca električne energije u Bosni i Hercegovini, na slobodnom tržištu se snabdijeva samo jedan kupac (Aluminij Mostar) i to u dijelu svoje potrošnje. U prethodnom periodu tarife za krajnje kupce su bile niže od veleprodajnih cijena električne energije na regionalnom tržištu. U takvoj situaciji "inverzije cijena" kupci nisu imali nikakav podsticaj da kupuju električnu energiju na tržištu. U posljednjem periodu ova situacija se mijenja zbog pada cijena na veleprodajnom tržištu, uzrokovanih globalnom recesijom. Posebne prepreke u razvoju tržišta predstavljaju ograničenja u brzini korigiranja relativno niskih reguliranih cijena za domaćinstva i uklanjanju postojećih unakrsnih subvencija između različitih kategorija kupaca. Proces uspostavljanja tržišnih odnosa u elektroenergetskom sektoru je usporen i zbog evidentnog zastoja u prestrukturiranju elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini.

Elektroenergetski sektor u Bosni i Hercegovini je jedna od najuspješnijih grana privrede. Električna energija je vrlo značajan nosilac društvenog i ekonomskog razvoja. Bosna i Hercegovina je izvoznik električne energije, a pokrivenost stanovništva ovim energetom je gotovo potpuna (99,6%). Elektroprivredne djelatnosti u pogledu direktnog zapošljavanja u elektroprivredi, zapošljavanja u firmama koje servisiraju zahtjeve elektroprivrede, te kroz investicione zahvate u ovoj oblasti, mogu u odlučujućoj mjeri, a posebno strateški gledano, pozitivno utjecati na ekonomski i socijalni razvoj Bosne i Hercegovine.

Uslugu javnog servisa distribucije prirodnog gasa u Bosni i Hercegovini obavljuju četiri preduzeća za distribuciju i to: Sarajevagas Sarajevo, Sarajevagas Lukavica, Zvornik Stan Zvornik i Visokogas Visoko, od kojih Sarajevagas Sarajevo snabdijeva 93,8 potrošača na distributivnom nivou. Kompletne količine prirodnog gasa se uvoze iz Rusije. Prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice potrebno je implementirati Direktivu Evropske unije o unutarnjem tržištu gasa 55/2003, što će značiti liberalizaciju sektora u čemu zaostajemo iza ostalih Ugovornih strana jer nismo u potpunosti usvojili odgovarajuću legislativu.

Posmatrano kroz prizmu socijalnih implikacija reforme energetskog sektora, elektroenergetski sektor je u fokusu pažnje. Bosna i Hercegovina je posebno osjetljiva na kretanja i intervencije u energetskom sektoru jer veliki dio populacije živi blizu ili ispod opće linije siromaštva. Čak i trenutno, kada su tarife električne energije znatno ispod tržišnih vrijednosti, socijalno ugroženi potrošači nisu u mogućnosti da redovno izmiruju obaveze za utrošak električne energije. Veliki ekonomski uticaj elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini značajno se održava na, ionako, nepovoljan ekonomski i socijalni status domaćinstava. Procenat utroška prihoda domaćinstava za električnu energiju je izrazito visok. Svako povećanje tarifa električne energije produciralo bi značajne socijalne rizike za veliki broj domaćinstava. Dostupnost električne energije u uvjetima povećanih tarifa postala bi problematična, tako da bi se dosegao prag nesnošljivosti izdataka za ovaj energet. U smislu navedenog bitno je pomenuti i to da električna energija ima veliki utjecaj na životni standard stanovništva jer učestvuje u zadovoljavanju elementarnih ljudskih potreba, kao što su ishrana, higijena, zdravlje, kultura, obrazovanje i informiranje.

U skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, entiteti i Brčko Distrikt su uspostavili zakonski okvir kojim se uređuju odnosi između poslodavaca i radnika i njihovih organizacija. Ekonomsko socijalni savjeti/vijeća djeluju u oba entiteta i Brčko Distriktu, te u nekim kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine. Oni služe kao tijela za tripartitni dijalog između javnih vlasti i socijalnih partnera. U entitetima i Brčko Distriktu socijalni partneri se konsultuju u pogledu široke lepeze ekonomskih i socijalnih pitanja, uključujući pitanja koja se reflektiraju na reformu energetskog sektora u smislu ovog akcionog plana. U sastavu ekonomsko-socijalnih savjeta/vijeća nisu na odgovarajući način zastupljeni predstavnici granskih udruženja sindikata i poslodavaca, bez obzira da li djeluju kao samostalne centrale ili su udruženi sa drugima na nivou entiteta ili kantona. Shodno pomenutom ne može se tolerirati i smatrati legitimnim ekonomsko-socijalni dijalog ako u istom ne učestvuju predstavnici grane energetike, koja je strateška za svaku privrodu i državu, pa su u tom smislu u ovoj oblasti nužne određene promjene. Zakoni o radu, zapošljavanju i zaštiti na radu su kompatibilni sa zahtjevima tržišne ekonomije, a uspostavljen je i sistem socijalne zaštite. Zaključen je veliki broj bipartitnih kolektivnih ugovora, međutim, kolektivno pregovaranje traži dalje unapređivanje. Bitno je, takođe, pomenuti da ekonomsko-socijalni savjet/vijeće na nivou Bosne i Hercegovine još nije uspostavljen.

Cijeneći navedeno, odnosno, obaveze Bosne i Hercegovine koje proizilaze iz Memoranduma, nužno je osigurati mehanizme za zaštitu socijalno ugroženih kupaca električne energije, koji bi preduprijedio i ublažio socijalne posljedice, odnosno negativne učinke povećanja cijena električne energije. Socijalni položaj domaćinstava - kupaca

električne energije, u smislu pomenutog, mora biti osnovni kriterij za dodjelu pomoći, čime bi se obezbijedio njihov ravnopravniji položaj. Restrukturiranje energetskog sektora moglo bi, takođe, dovesti i do otpuštanja određenog broja radnika, što zahtijeva fokusiranje na njihovo socijalno zbrinjavanje.

Kad su u pitanju socijalno partnerstvo u Bosni i Hercegovini, uvjeti rada i zaštite na radu, kao i zaštite zdravlja zaposlenih u energetskom sektoru u ovim oblastima moguće je unapređenje postojeće prakse, kao i inoviranje zakona koji sankcioniraju ove oblasti, u smislu potpunog usklađivanja istih sa rješenjima u EU.

Koncept akcionog plana:

Na temelju Memoranduma o razumijevanju o socijalnim pitanjima u kontekstu Energetske zajednice, a prvenstveno polazeći od specifičnih obilježja Bosne i Hercegovine u svjetlu reforme energetskog sektora ovaj akcioni plan fokusiran je na aktivnosti i preporuke u slijedećim područjima:

I. Zaštita socijalno ugroženih kategorija kupaca energije.

II. Rješavanje posljedica reformi u energetskom sektoru koje se odnose na radnu snagu.

III. Preporuke za unapređenje socijalnog partnerstva.

IV. Unapređenje uslova rada, zaštite na radu i zaštite zdravlja na radu zaposlenih u energetskom sektoru.

Socijalni akcioni plan kao demonstracija socijalne odgovornosti, pravde i senzibiliteta društva i države zasniva se na slijedećim PRINCIPIMA:

- zasnovanost na ljudskim pravima,
- zakonitost,
- izvodivost i jednostavnost (*administriranje, precizni kriteriji i procedure*),
- transparentnost, (*dostupnost informacija*),
- usmjerenost (*prema ciljanim kategorijama po kriteriju potreba*),
- fleksibilnost (*prilagodljivost u smislu proširenja i novonastalih okolnosti*),
- pravičnost (*nediskriminacija, socijalna uključenost*),
- održivost (*zasnovanost na realnim izvorima finansiranja*)

Aktivnosti i preporuke akcionog plana:

I. Zaštita socijalno ugroženih kategorija kupaca energenata:

Aktivnost 1.

- **Izrada programa pomoći socijalno ugroženim domaćinstvima - kupcima električne energije**

Nosilac aktivnosti:

- **Vlada Federacije Bosne i Hercegovine**
- **Vlada Republike Srpske**
- **Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine**
- **resorna ministarstva za oblast socijalne politike, energetike i finansija**
- **centri za socijalni rad**

- **elektrodistribucije**
- **nadležne regulatorne komisije**

Rok:

- **juni 2010. godine**

Obrazloženje aktivnosti:

Ova aktivnost ima za cilj sprječavanje "tarifnih šokova" za socijalno ugrožene kategorije stanovništva koje nisu u stanju da podnesu povećanja cijena električne energije. Programom je nužno izvršiti identifikaciju socijalno ugroženih kategorija stanovništva - kupaca električne energije na bazi podataka kojima raspolažu resorna ministarstva iz oblasti socijalne politike, a polazeći prvenstveno od socijalnog statusa korisnika, koji mora biti osnovni kriterij za dodjelu pomoći, čime bi se obezbijedio njihov ravnopravan položaj. Kvalifikovanim korisnicima pomoći nadležni organi rješenjem utvrđuju pravo na pomoći. Utvrđeni iznos pomoći, odnosi se na mjerno mjesto (brojilo) domaćinstva u kome živi korisnik (korisnici) pomoći, tako da se ona ne može multiplicirati ako u datom domaćinstvu živi više lica koja ostvaruju to pravo. Isto tako, jedno lice ne može ostvariti pravo na pomoći po više osnova. Na osnovu preliminarno utvrđenog broja korisnika - domaćinstava, planira se okvirni iznos budžetskih sredstva koje je potrebno obezbijediti u određenom periodu. Ovaj mehanizam provodile bi elektroprivrede i imao bi oblik popusta na račune za određenu količinu električne energije. Kvalificiranost korisnika pomoći određuje se materijalnim cenzusom korisnika pomoći, odnosno, prihodom po članu domaćinstva. Centri za socijalni rad bili bi odgovorni za sačinjavanje i dostavljanje spiskova kvalificirani korisnika pomoći elektroprivredama. Dakle, spiskove sa imenima i naplatnim brojevima (šiframa) korisnika pomoći, centri za socijalni rad dostavljaju nadležnim distribucijama koje će knjižiti uplate. Isti takvi spiskovi sa rekapitulacijom potrebnih sredstava po pojedinim elektrodistribucijama dostavljaju se nadležnom ministarstvu finansija koje će vršiti prijenos sredstava na račun elektrodistribucije. Elektroprivreda, odnosno elektroprivreda, vrše knjiženje prispjelih uplata na pojedine kupce - korisnike pomoći, u skladu sa ovjerenim spiskovima i ukupno uplaćenim sredstvima.

Sredstva za ovu namjenu osiguravaju se u budžetima entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Po istom modelu moguće je koncipirati i program pomoći socijalno ugroženim korisnicima - domaćinstvima, kupcima gasa.

Aktivost 2.

- **Promocija energetske efikasnosti u domaćinstvima u funkciji socijalne pomoći**

Nositelj aktivnosti:

- **Vlada Federacije Bosne i Hercegovine**
- **Vlada Republike Srpske**
- **Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine**

Rok:

- **juni 2010. godine**

Obrazloženje aktivnosti:

Možemo konstatirati da se u Bosni i Hercegovini energija veoma neracionalno troši, što je, između ostalog, uzrokovano i relativno niskom cijenom električne energije. Imajući u vidu pomenuto, a prvenstveno očekivani trend rasta cijena električne energije, jasno je da postoji veliki potencijal i prostor za smanjenje potrošnje energije. Navedena aktivnost bazirana je na edukaciji kupaca i podizanju njihove svijesti u smislu potrebe za racionalnim korišćenjem energetika. Svrha ove aktivnosti nije u snižavanju standarda života već održanje postojećeg standarda uz manje korišćenje energetika. Brošure i reklame sa edukacijskim sadržajem, podjela tzv. štedljivih sijalica, izolacija stambenog prostora i sl., samo su neki od aspekata vezanih za razradu ove aktivnosti, čijom provedbom je u kratkom vremenu uz relativno mala ulaganja, moguće ostvariti mjerljive rezultate. Energetska efikasnost je direktno u funkciji smanjenja troškova domaćinstva.

II. Rješavanje posljedica reformi u energetskom sektoru koje se odnose na radnu snagu

Aktivnost 1.

- Kvalitativna i kvantitativna analiza uposlenika u energetskom sektoru

Nosilac aktivnosti:

- Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
- Vlada Republike Srpske
- Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine

Rok:

- juni 2010. godine

Obrazloženje aktivnosti:

Ova aktivnost prepostavlja temeljite analize zaposlenih u energetskom sektoru po obilježjima relevantnim za izradu kvalitetnih programa usmjerenih u pravcu kreiranja politike zbrinjavanja potencijalnog viška zaposlenih u energetskom sektoru. U smislu pomenutog ona predstavlja bazičnu prepostavku za sve aktivnosti u ovoj oblasti.

Aktivnost 2.

- **Izrada programa dokvalifikacije, prekvalifikacije i drugih mjera zbrinjavanja potencijalnog viška zaposlenih u energetskom sektoru**

Nosilac aktivnosti:

- **Vijeće ministara BiH**
- **Vlada Federacije Bosne i Hercegovine**
- **Vlada Republike Srpske**
- **Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine**
- **resorna ministarstva iz oblasti rada, zapošljavanja, socijalne zaštite, energetike i finansija**
- **Službe za zapošljavanje**

Rok:

- **juni 2010. godine**

Obrazloženje aktivnosti:

Ova aktivnost vezana je za potrebu prestrukturiranja, moderniziranja, odnosno optimizacije proizvodnje u energetskom sektoru. Provođenje ove aktivnosti direktno je vezano za aktivnost procjene potrebne radne snage u kvalitativnom i kvantativnom smislu u energetskom sektoru.

Pri realizaciji ove aktivnosti potrebno je stručno i argumentirano izvršiti analizu i primjenu evropskih standarda za radnu snagu, naročito koristeći i služeći se analizama koje su već ukazale na negativne efekte u vezi nekontrolisanog i ishitrenog otpuštanja radnika. Ne bi se, dakle, smjelo desiti "izmještanje poslova" i zbog toga otpuštanje vlastitih radnika da bi taj posao obavljele druga preduzeća, često netransparentno i vrlo skupo, što u suštini indirektno vrši pritisak na cijene električne energije. Rezultat takvih rješenja je već poznat u Evropi i iskazan je kroz apsurde tipa: "smanjenje broja radnika koje za posljedicu ima povećanje cijene električne energije".

Zbog navedenog, analiza broja zaposlenih mora započeti od poslova koji se sada obavljuju, a ako se smanjuje, odnosno, "izmješta posao" u druge djelatnosti ili druga preduzeća, onda moraju sa tim poslovima ići i radnici. Tek nakon tog procesa može se govoriti o eventualnim problemima sa brojem i strukturu zaposlenih i to na način da se njihova sudbina rješava kvalitetnim sektoralnim ili granskim kolektivnim ugovorom.

Naravno, neophodno je da se u procesu restrukturiranja obavezno planiraju sredstva za dokvalifikaciju i prekvalifikaciju radnika kao i druge vidove zbrinjavanja, s tim da svi ti vidovi moraju biti definirani u granskim kolektivnim ugovorima koje će potpisati poslodavci i granski sindikat uz ili bez učešća vlade (zavisno od rješenja u zakonu o radu).

Ne smije se, dakle, desiti otpuštanje radnika bez adekvatne zaštite kroz stimulativne i obavezne, kvalitetne otpremnine, ali tek kada su iscrpljene sve mogućnosti za ostajanje na poslu.

Da bi se ovaj program implementirao neophodno je obezbijediti formiranje ekonomsko-socijalnih odbora za energetiku na nivou entiteta i Brčko Distrikta. Važno je, takođe, da dijalog o sudbini radnika obavezno vode reprezentativni predstavnici sindikata iz oblasti energetike koji će biti zastupljeni u ekonomsko - socijalnim savjetima/vijećima.

Sektoralni (granski) kolektivni ugovori Energetike moraju imati rješenja koja garantuju zaštitu svih zaposlenih radnika kao i predviđene realne izvore finansiranja programa za zbrinjavanje eventualnog viška zaposlenih.

Cilj ovih programa je da se socijalno zbrinu viškovi zaposlenika koji su ostali ili će u narednom periodu ostati bez posla. Programom se utvrđuju mjere za podršku zaposlenicima, a to su: uplata dospjelih a nenaplaćenih doprinosa za PIO, zatim isplata novčane naknade i mjere aktivne politike zapošljavanja. U ove mjere spada stvaranje uvjeta za zapošljavanje radnika koji su proglašeni tehnološkim viškom. Pod tim se podrazumijeva finansiranje dokvalifikacije i prekvalifikacije radnika, stimulisanje poslodavaca za zapošljavanje radnika i samozapošljavanje radnika. Program se kreira i provodi na način i pod uvjetima propisanim Zakonom o radu, što podrazumijeva i socijalni dijalog u smislu uključenosti samih radnika, putem sindikata. Sindikatu, odnosno predstavniku radnika, potrebno je pravovremeno dostaviti u pisnom obliku odgovarajuće podatke, uključujući i razloge za namjeravane otkaze, podatke o broju i kategoriji radnika koji će biti obuhvaćeni programom, te o roku u kojem će se otkazati ugovori o radu.

Program zbrinjavanja viška radnika mora, dakle, sadržavati:

- razloge nastanka viška radnika,
- moguće promjene u tehnologiji i organizaciji rada s ciljem zbrinjavanja viška radnika,
- mogućnost zapošljavanja - raspoređivanja radnika na druge poslove,
- mogućnost pronalaženja zaposlenja kod drugog poslodavca,
- mogućnost prekvalifikacije ili dokvalifikacije radnika,
- mogućnost skraćivanja radnoga vremena,
- druge mjere za ublažavanje štetnih posljedica otkaza ugovora o radu.

U kreiranju i implementaciji programa nužno je aktivno učešće i Službi za zapošljavanje.

III. Preporuke za unapređenje socijalnog partnerstva:

Imajući u vidu značaj rješavanja socijalnih pitanja u kontekstu reforme energetskog sektora, visok nivo socijalnog partnerstva predstavlja ključnu prepostavku provodivosti i kvaliteta akcionog plana, odnosno aktivnosti koje su usmjerene na preveniranje i ublažavanje socijalnih implikacija same reforme. U smislu pomenutog, postojeći nivo i sadržaj socijalnog partnerstva, nužno je dodatno ojačati, pa se daju slijedeće

PREPORUKE

1. obezbijediti širok spektar konsultacija i razgovora prilikom utvrđivanja strategijskih dokumenata i pravaca reformi u ovoj oblasti,
2. omogućiti učešće eksperata iz industrijskih sindikata i sindikata privrednog javnog sektora (energetike i dr.), te poslodavaca u radnim grupama za izradu zakonskih i podzakonskih propisa,
3. formirati zajedničke komisije za praćenje primjene i tumačenje odredbi kolektivnih ugovora,
4. podsticati kolektivno dogovaranje i usklađivanje interesa radnika i poslodavaca sa ciljevima i mjerama ekonomske i socijalne politike,
5. jačati ulogu Ekonomsko-socijalnih savjeta/vijeća u smislu razmatranja i analiziranja mjera ekonomske politike, praćenja stanja u provođenju socijalne politike, stanja i mjera u drugim oblastima ekonomske i socijalne politike od interesa za partnere u socijalnom dijalogu, aktivne uloge u donošenju propisa iz oblasti rada, zapošljavanja i socijalne zaštite, uz obaveznu zastupljenost u istim, svih relevantnih granskih udruženja (sindikata i poslodavaca), bez obzira kako su organizirani na nivou entiteta,
6. institucionalizirati Ekonomsko-socijalne savjete/vijeća i obvezno formirati pododbore za energetiku koji bi u svom sastavu uključili i reprezentativne sindikate energetskog sektora i poslodavce iz energetskog sektora, kako se ne bi desilo da dijalog vode nekompetentni sindikati ili poslodavci,
7. jačati socijalni dijalog i tripartizam,
8. zaštititi poštivanje principa reprezentativnosti, nezavisnosti, autonomije i nemiješanja u unutrašnja pitanja sindikalnih i poslodavačkih sektoralnih udruženja i organizacija, u smislu uvažavanja konvencija, preporuka i standarda ILO-a i EU, koji se odnose na poštovanje osnovnih prava na slobodu udruživanja i kolektivnog pregovaranja,

9. podstaći i obavezati predstavnike sindikata, poslodavaca i Vlade da na odgovoran i konstruktivan način oblikuju ekonomsko - socijalnu politiku, što ima pozitivan utjecaj na oblast rada, preduzetništva, konkurentnosti i razvoja ekonomije,

10. regulisati obavezu poslodavaca da radnike informira o svim relevantnim činjenicima koje mogu biti od utjecaja na njihov ekonomski i socijalni položaj,

IV. Unapređenje uvjeta rada, zaštite na radu i zaštite zdravlja na radu zaposlenih u energetskom sektoru

U kompletnom procesu evropskih integracija u kome se Bosna i Hercegovina nalazi, bez sumnje je najrelevantnija činjenica potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju od 16. juna 2008. godine. Naime, osim stupanja na snagu Privremenog sporazuma, obaveza usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine je jedina obaveza koja je stupila na snagu datumom potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (u dalnjem tekstu Sporazum), što znači prije njegove ratifikacije. Članom 70. Sporazuma precizirano je da usklađivanje počinje danom potpisivanja Sporazuma, a odvijaće se u dvije faze: u ranoj fazi taj će se proces fokusirati na osnovne elemente *acquis communautaire*-a koji regulira unutrašnje tržište, dok će se u kasnijoj fazi usklađivanje fokusirati na sav ostali *acquis*.

Posebno treba naglasiti da je Bosna i Hercegovina, pored obaveze postepenog usklađivanja svog zakonodavstva sa odredbama komunitarnog prava, preuzela i obavezu propisne primjene i provođenja postojećeg i budućeg zakonodavstva.

Nadalje, članom 77. Sporazuma, (uvjeti rada i jednak mogućnosti), Bosna i Hercegovina se obavezala da će postepeno usklađivati svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom Evropske unije u području uvjeta rada, naročito zdravlja i sigurnosti na radu, te jednakih mogućnosti.

U skladu sa odredbama člana 99. Sporazuma (saradnja u oblasti socijalne politike), Bosna i Hercegovina se obavezala na saradnju kako bi se olakšala reforma politike zapošljavanja u Bosni i Hercegovini, i to u kontekstu privrednih reformi i integracije. Saradnja, također podrazumijeva prilagođavanje sistema socijalne sigurnosti Bosne i Hercegovine "novim ekonomskim i socijalnim zahtjevima, kako bi se osigurao jednak pristup i djelotvorna podrška svim osjetljivim licima i može uključiti prilagođavanje zakonodavstva Bosne i Hercegovine u pogledu uvjeta rada i jednakih mogućnosti za žene i muškarce, lica s posebnim potrebama i za sva osjetljiva lica, uključujući pripadnike manjina, kao i unapređivanje nivoa zaštite zdravlja i sigurnosti radnika, uzimajući kao osnovu nivo zaštite koji postoji u Zajednici". Sve navedeno podrazumijeva da će se posebna pažnja posvetiti prioritetima definisanim komunitarnim pravom koje reguliše ovu oblast.

U smislu navedenog nužno je realizirati slijedeću aktivnost:

Aktivnost 1.

- Okončati proces reforme zakonodavstva iz oblasti rada, zaštite na radu, zaštite zdravlja na radu, u smislu usaglašenosti sa relevantnim izvorima evropskog prava**

Nosilac aktivnosti:

- Vijeće ministara BiH**
- Vlada Federacije Bosne i Hercegovine**

- **Vlada Republike Srpske**
- **Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine**
- **Direkcija za EU integracije**
- **nadležna ministarstva za rad, zdravlje i socijalnu zaštitu**

Rok:

- **decembar 2011. godine**

U provođenju navedene aktivnosti potrebno je imati u vidu slijedeće:

PREPORUKE:

1. prilikom izrade zakona i podzakonskih akata u oblasti zaštite i zdravlja na radu koristiti iskustva kako zemalja u okruženju tako i zemalja EU,
2. izvršiti analizu propisa (pravilnika) iz oblasti zaštite i zdravlja na radu i uskladiti ih sa relevantnim EU direktivama i ILO konvencijama,
3. zakonima i podzakonskim aktima osigurati jednak pristup i djelotvornu podršku svim osjetljivim licima u pogledu uvjeta rada i jednakih mogućnosti za žene i muškarce, lica s posebnim potrebama i za sva osjetljiva lica, uključujući pripadnike manjina, kao i unapređivanje nivoa zaštite zdravlja i sigurnosti radnika, uzimajući kao osnovu nivo zaštite koji postoji u EU.

Obrazloženje aktivnosti:

Provodenje aktivnosti ima za cilj da se osiguraju i unaprijede uvjete rada, zaštita na radu, zaštita zdravlja radnika na radnom mjestu u skladu sa EU standardima i ILO Konvencijama.

U Federaciji Bosne i Hercegovine još je uvjek na snazi Zakon o zaštiti na radu iz 1991. godine. U 2008. godini završene su aktivnosti na izradi novog zakona pod nazivom "Zakon o sigurnosti i zdravlju na radu" koji je usklađen sa ILO konvencijama. Zakon je trenutno u parlamentarnoj proceduri te bi uskoro trebalo očekivati njegovo usvajanje.

Brčko Distrikt je u 2005. godini donio novi "Zakon o zaštiti na radu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine", a Republika Srpska "Zakon o zaštiti na radu" u 2008. godini.

Novi Zakon u Federaciji BiH treba da bude osnova za izradu i donošenje novih podzakonskih akata kojim bi se posebno uredile pojedine oblasti sigurnosti i zdravlja na radu, a u skladu sa EU direktivama.

Nakon usvajanja Zakona neophodno je brzo pristupiti izradi podzakonskih akata s obzirom da se trenutno koriste propisi iz SRBiH i SFRJ. Također, prisutan je i nedostatak regulative vezane za uvjete rada iz pojedinih oblasti, s obzirom da se promijenila tehnologija, procesi rada, pa time i zahtjevi radnih mjesta, te prisutnost štetnih faktora za zdravlje radnika. Ovo je još jedan od razloga da se navedeni Zakon što prije usvoji, kako bi se ubrzala procedura izrade pojedinih pravilnika.

Prilikom izrade zakona i podzakonskih akata u oblasti zaštite i zdravlja na radu treba koristiti iskustva kako zemalja u okruženju tako i zemalja EU.

Za izradu propisa je neophodna saradnja sa Direkcijom za evropske integracije Bosne i Hercegovine, koja treba osigurati prevode direktiva, ali i Ministarstva civilnih poslova radi harmonizacije propisa u oba entiteta i Distriktu Brčko.

Pri izradi Zakona i podzakonskih akata iz oblasti sigurnosti i zdravlja na radu neophodno je konsultirati resorna ministarstva zdravlja i službe medicine rada.

Provedba akcionog plana:

Praćenje provedbe akcionog plana neophodno je da bi se sagledao uspjeh odgovora na realizaciju planiranih aktivnosti, odnosno konačna realizacija cilja. Ovaj plan je ovisno o potrebi moguće revidirati, dopunjavati, odnosno prilagođavati situaciji vezanoj za tok procesa reforme energetskog sektora. Monitoring i evaluaciju provedbe akcionog plana vrše Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i nadležne vlade u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu, odnosno u operativnom smislu, resorna ministarstva i drugi organi u čijoj su nadležnosti pojedina pitanja koja su tretirana ovim planom.

U pogledu osiguranja kvalitetnije realizacije ovog plana, njegovu razradu dužne su napraviti Vlade entiteta i Brčko Distrikta u saradnji sa socijalnim partnerima, u smislu sačinjavanja Operativnih planova kojim će se akceptirati osnovna rješenja, standardi, kriteriji i preporuke iz ovog plana.

U proces praćenja provedbe prema potrebi, se mogu uključiti i resursi iz međunarodnih i nevladinih organizacija.

Izvještavanje:

Vlade entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine putem resornih ministarstava, a u saradnji sa socijalnim partnerima, dužne su sistematski pratiti realizaciju ovog plana i o tome jednom godišnje izvještavati Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine.

Na bazi prikupljenih izvještaja Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine će za datu godinu sačiniti Izvještaj o provođenju akcionog plana i isti dostaviti Vijeću ministara Bosne i Hercegovine i Sekretarijatu Energetske zajednice.

Zaključak:

Realizacija aktivnosti i preporuka definiranih u ovom akcionom planu je u direktnoj funkciji reforme energetskog sektora, odnosno ublažavanja socijalnih implikacija reforme.

Fiskalna situacija u Bosni i Hercegovini limitira uvođenje dodatnih mjera koje bi se finansirale iz budžeta. Značajna izdvajanja za socijalni sektor u Bosni i Hercegovini, iako imaju pozitivan učinak na siromaštvo, nisu najbolje usmjerena čime se takođe otežavaju okolnosti za provođenje akcionog plana.

Organi državne uprave koji su ovim akcionim planom dobili zadatke provođenja kontinuiranih aktivnosti i preporuka, ne moraju se ograničiti na okvir postavljen ovim akcionim planom, već su dapače u obavezi da predlažu i u koordinaciju prilože i druga rješenja, aktivnosti, mjere i preporuke koje bi dodatno ojačale napore države da ova pitanja riješi na što bolji način. Shodno pomenutom, može se reći da ovaj akcioni plan predstavlja minimum napora kojeg nadležni državni organi moraju poduzeti u pravcu stvaranja pretpostavki za lakše i uspješnije provođenje reformi u energetskom sektoru

SOCIJALNI AKCIJONI PLAN ZA BOŠNU I HERCEGOVINU

Aktivnosti poduzete s ciljem provedbe MoR-a	Pravni okvir relevantan za datu aktivnost	Institucije nadležne za provedbu	Ko su socijalni partneri i kako učestvuju	Rok i faze u izvještavanju	Status provedbe	Prepreke
I. Zaštita socijalno ugroženih kategorija kupaca električne energije	FBiH - Ustav FBiH - Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom RS - Ustav RS - Zakon o socijalnoj zaštiti energetici RS BD - Statut BD - Zakon o socijalnoj zaštiti BD	- Vlada FBiH - Vlada RS - Vlada BD - resorna ministarstva za oblast socijalne politike, energetike i finansija - centri za socijalni rad - el distribucije - nadležne regulatorne komisije	- repr. sindikati na nivou entiteta - udruženja potrošača na nivou entiteta - repr. udruženja poslodavaca na nivou entiteta * neposredno učešće u kreiranju aktivnosti	Aktivnost 1. Rok: juni 2010. Aktivnost 2. Rok: juni 2010.	Aktivnost 1. - u pripremi Aktivnost 2. - u pripremi	ograničene materijalne mogućnosti
Aktivnost 1. Izrada Programa pomoći socijalno ugroženim domaćinstvima - kupcima električne energije. Aktivnost 2. Promocija energetske efikasnosti u domaćinstvima u funkciji socijalne pomoći.						
II. Rješavanje posljedica reformi u energetskom sektoru koje se odnose na radnu snagu	FBiH - Ustav FBiH - Zakon o radu - Zakon o poslovovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih		- Vlada FBiH - Vlada RS		Aktivnost 1. Rok: juni 2010.	Aktivnost 1.

Aktivnost 2. Izrada Programa dokvalifikacije, prekvalifikacije i drugih mjera zbrinjavanja učenje u zaposlenih u viška potencijalnog energetskom sektoru.	<p>osoba - Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opci kolektivni ugovor za teritoriju FBiH - Kolektivni ugovor <p>ministarstva za oblast rada, socijalne politike, energetike</p> <ul style="list-style-type: none"> - nadležne regulatorne komisije - službe za zapošljavanje 	<p>Vlada BD - resorna ministarstva za oblast rada, socijalne politike, energetike</p> <p>* neposredno učešće u kreiranju aktivnosti</p>	<p>Aktivnost 2. Rok: juni 2010.</p>	<p>Aktivnost 2. Rok: jun 2010.</p>	<p>- u pripremi</p>
					nepovoljnna fiskalna situacija u BiH

III. Preporuke za unapređenje socijalnog partnerstva <ul style="list-style-type: none"> - osigurati širok spektar konsultacija i razgovora pri kom utvrđivanja strategijskih dokumenata i smjernica reformi u ovoj oblasti; - omogućiti učešće eksperata iz industrijskih sindikata i sindikata privrednog javnog sektora (energetike i dr.) te poslodavaca u radnim grupama za izradu zakonskih i podzakonskih propisa; - formirati zajedničke komisije za praćenje primjene i tumačenje odredbi kolektivnih ugovora; - podsticati kolektivno dogovaranje i usklađivanje interesa radnika i poslodavaca sa ciljevima i mjerama ekonomske i socijalne politike; - jačati ulogu Ekonomsko-socijalnih savjetavijeća u smislu razmatranja i analiziranja mjera ekonomske politike, praćenja stanja u sprovodenju socijalne politike, stanja i mjera u drugim oblastima ekonomske i socijalne politike od interesa za partnera u socijalnom dijalogu, aktive uloge u donošenju propisa iz oblasti rada, zapošljavanja i socijalne zaštite, uz obavezu 	FBiH <ul style="list-style-type: none"> - Ustav FBiH - Zakon o radu - Zakon o postrovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba - Opći kolektivni ugovor za teritoriju FBiH - Kolektivni ugovor za elektroprivredne djelatnosti u FBiH - Sporazum o osnivanju Ekonomsko-socijalnog vijeća za teritoriju FBiH RS - Ustav RS - Zakon o radu - Zakon o zapošljavanju 	Rok: kontinuirano Vijeće ministara <ul style="list-style-type: none"> - sindikati - udruženja poslodavaca - zvanični predstavnici Elektroprivreda 	- u toku <ul style="list-style-type: none"> * neposredno učešće u kreiranju i provedbi aktivnosti 	

<p>zatupljenost u istim, svih relevantnih granskih udruženja (sindikata i poslodavaca) bez obzira kako su organizirani na nivou entiteta;</p> <ul style="list-style-type: none"> - institucionalizirati Ekonomsko-socijalne sayiete/vijeća i obavezno formirati pododboare za energetiku koji bi u svom sastavu uključili i reprezentativne sindikate energetskog sektora i poslodavce iz energetskog sektora, kako se ne bi desilo da dijalog vode nekompetentni sindikati ili poslodavci - jačati socijalni dijalog i tripartizam; - zaštiti poštovanje principa nezavisnosti, autonomije i ne mješanja u unutrašnja pitanja sindikatih i poslodavačkih sektoralnih udruženja i organizacija, u smislu konvencija, preporuka i standarda MOR-a i EU, koji se odnose na poštovanje osnovnih prava na slobodu udruživanja i kolektivnog pregovaranja; - podstićati i obavezati predstavnike sindikata, poslodavaca i Vlade da na odgovoran i konstruktivan način oblikuju ekonomsko – socijalnu politiku, što ima pozitivan uticaj na oblast rada, preduzetništva, konkurenčnosti i razvoja ekonomije; - regulirati obavezu poslodavaca da radnike informira o svim relevantnim činjenicima koje mogu biti od utjecaja na njihov ekonomski i socijalni položaj; 	<p>- Opći kolektivni ugovor</p> <p>- Kolektivni ugovor energetike RS</p> <p>- Zakon o ekonomsko-socijalnom vijeću BD</p> <p>- Statut BD</p> <p>- Zakon o radu BD BiH</p> <p>- Zakon o nezaposlenosti zapošjavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti</p> <p>- Ustav FBiH</p> <p>- Zakon o radu na radu</p> <p>- Zakon o zdravstvenoj</p>	<p>Aktivnost 1.</p> <p>Rok: decembar 2011.</p> <p>* neposredno</p>	<p>Aktivnost 1.</p> <p>Rok: decembar - u toku</p>	
<p>IV. Unapređenje uvjeta rada, zaštite na radu i zaštite zdravlja na radu zaposlenih u energetskom sektoru</p> <p>Aktivnost 1. Okončati proces reforme zakonodavstva iz oblasti rada, zaštite na radu, zaštite zdravlja na radu u smislu</p>	<p>FBiH</p> <p>- Ustav FBiH</p> <p>- Vijeće ministara BiH</p> <p>- Vlada FBiH</p> <p>- Vlada RS</p> <p>- Vlada BD</p>	<p>- sindikati</p> <p>- udruženja</p> <p>- poslodavaca</p>	<p>Aktivnost 1.</p> <p>* neposredno</p>	<p>Aktivnost 1.</p>

usaglašenosti sa evropskog prava.	sa relevantnim izvorima zaštiti RS	- Direkcija za EU integracije - resorna ministarstva za oblast rada, zdravstva, energetike, službe medicine rada	učešće u kreiranju aktivnosti